

විශේෂ සටහන 8

මහ කාලීන ගෝලීය උද්ධමන තත්ව පිළිබඳ සමාලෝචනය

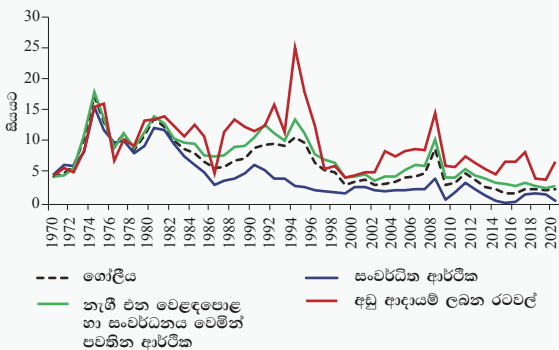
හැඳින්වීම

මහ බැංකු විසින් සිය ප්‍රධාන අරමුණ වන මිල ස්ථායීතාවය එනම්, උද්ධමනය අඩු සහ ස්ථාවර මට්ටමේ පවත්වා ගැනීම පිළිබඳ සැලකිලිමත් වේ. උද්ධමනය අඩු ආදායම්ලාභීන්හට හා ස්ථාවර ආදායම්ලාභීන්හට විෂමාකාර අන්දමින් බලපෑම් කරන හෙයින්, මුදල් ප්‍රතිපත්තිය සැකසී ඇත්තේ උද්ධමනය අධික ලෙස ඉහළ යෑම වළක්වා ගනිමින් මහජනතාවගේ, විශේෂයෙන්ම දුගී ජනතාවගේ ක්‍රය ශක්තිය ආරක්ෂා කිරීමටයි. උද්ධමන ඉලක්කකරණ රාමුවක් ක්‍රියාවට නැංවීම ඇතුළු ඒකාබද්ධ ප්‍රතිපත්තිමය ප්‍රයත්න සහ මුදල් ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනය අඛණ්ඩව වැඩිදියුණු කිරීමත් සමඟ, පසුගිය දශක කිහිපය තුළ ගෝලීය උද්ධමනයෙහි පහළ යෑමේ ප්‍රවණතාවක් පැහැදිලිව දක්නට ලැබුණි. කෙසේ වෙතත්, සාධක කිහිපයක් හේතු කොටගෙන ගෝලීය වශයෙන් මෙන්ම දේශීය වශයෙන්ද උද්ධමනය ඉහළ යෑමේ තත්ත්වයන් නිරන්තරයෙන් දක්නට ලැබුණි. සුදුසු ප්‍රතිපත්තිමය ක්‍රියාමාර්ග ගැනීමෙහිලා එවැනි මෑත කාලීන සිදුවීම් පිළිබඳ සවිස්තරාත්මක විශ්ලේෂණයක් අත්‍යවශ්‍ය වන අතර, එය අනාගතයේදී උද්ධමනය ඉහළ යෑමේ තත්ත්වයන්ට මුහුණ දීමට සහ ඇතිවන අහිතකර බලපෑම් අවම කිරීමට උපකාරී වනු ඇත.

ඉතිහාසය තුළ උද්ධමනය ඉහළ ගිය අවස්ථා

දෙවන ලෝක සංග්‍රාමයෙන් අනතුරුව, ගෝලීය උද්ධමනය පහළ යෑමේ ප්‍රවණතාවයක් පැවතියද, මිල පාලන ඉවත්

රූප සටහන වි. ස. 8.1
ගෝලීය උද්ධමන (1970-2020)

මූලාශ්‍රය: Ha, J. M. et al. (2021)

සටහන: මෙහි ගෝලීය උද්ධමනය යනු රටවල් 193ක මධ්‍යස්ථ මතුපිට පාරිභෝගික උද්ධමනය වන අතර, රටවල් 36ක උද්ධමනය මගින් දියුණු ආර්ථිකයන්, රටවල් 157ක උද්ධමනය මගින් නැගි එන වෙළඳපොළ හා සංවර්ධනය වෙමින් පවතින ආර්ථිකයන්ද ආවරණය කරන අතර, එයින් රටවල් 27ක් අඩු ආදායම් ලබන රටවල් ලෙස වර්ගීකරණය කර ඇත.

කිරීම්, සැපයුම් හිඟතාවන්, ඉල්ලුම ඉහළ යෑම මෙන්ම, ඇතැම් අවස්ථාවලදී වැරදි ප්‍රතිපත්තිමය තීරණ හේතුවෙන් ඇතැම් රටවල උද්ධමනය වරින්වර ඉහළ ගිය අවස්ථා පැවතුණි. මින් පෙර සිදු කර ඇති අධ්‍යයනයන් මගින් විවිධ මට්ටමේ ආර්ථිකයන් මත පදනම්ව, කාලයක් සමඟ ගෝලීය උද්ධමනය වෙනස්වීමට අදාළ විවිධ ප්‍රවණතා සහ ලක්ෂණ පෙන්වා දී ඇත (රූප සටහන වි.ස. 8.1).

එ.ජ. ඩොලරය මත පීඩනයක් ඇති කරමින්, 1960 දශකය අග භාගයේදී රතුන් එ.ජ. ඩොලර් බවට පරිවර්තනය කිරීම හේතු කොටගෙන සිදු වූ මුදල් ප්‍රසාරණය උද්ධමන පීඩන ඇති වීම සඳහා හේතු වූ අතර, මෙම උද්ධමන පීඩනය රටේ ගෙවුම් ශේෂ හිඟය හරහා ලොව අනෙකුත් රටවල් කරා ව්‍යාප්ත විය. මෙය "මහ උද්ධමනය (The Great Inflation)" නමැති යුගයේ ආරම්භය ලෙස හඳුන්වනු ලබන අතර, එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස එක්සත් ජනපදයේ අධිකාරීන් විසින් රතුන් ඩොලර් බවට පරිවර්තනය කිරීම අත්හිටුවීමත් සමඟ 1970 දශකය මුල් කාලය වන විට බ්‍රෙටන් වුඩ්ස් ගිවිසුම (Bretten Woods Agreement)¹ බඳ වැටුණි. කෙසේ වෙතත්, ආරාබ් බනිජ් තෙල් අපනයනය කරන රටවල සංවිධානය (OAPCEC) විසින් සම්බාධක පැනවීමත් සමඟ, 1973 වසරේදී තෙල් මිල ගණන් ඉහළ යෑම සිදු වූ අතර, 1974 වසර වන විට ගෝලීය මධ්‍යස්ථ පාරිභෝගික මිල උද්ධමනය උපරිම අගයට පත් විය. දියුණු ආර්ථික විසින් මුදල් ප්‍රතිපත්ති දැඩි කිරීම මගින් මිල ඉහළ යෑමේ කම්පනයට ප්‍රතිචාර දැක්වූ නමුත්, ඉරාන විප්ලවය සහ ඉන් පසුව ඇති වූ ඉරාන-ඉරාක යුද්ධය හේතුවෙන් 1980 දශකයේ මුල් කාලයේදී තෙල් මිල ගණන් නැවතත් ඉහළ යෑම මගින් ප්‍රතිපත්ති සම්ප්‍රේෂණය සඳහා බාධා සිදු වූ අතර, එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස, උද්ධමනය පහළ යෑම 1980 දශකයේ මැද කාලයේදී පමණක් සිදු විය. ඒ අනුව, 1974 වසරේදී ඉලක්කම් දෙකක මට්ටම්වල පැවති දියුණු ආර්ථිකයන්හි මධ්‍යස්ථ පාරිභෝගික මිල උද්ධමනය, 1986 වසර වන විට අඩු තනි අගයක් දක්වා පහත වැටුණු අතර, එමගින් දරුණු ආර්ථික අවපාත මගින් ඇති කළ අවදානම් මධ්‍යයේ වුවද එම රටවල මහ බැංකුවල විශ්වසනීයත්වය සහතික විය. මෙය 1976 වසරේ සිට 1981 වසර දක්වා වසර පහක කාල සීමාව තුළ එක්සත් ජනපද පොලී අනුපාතික සිව් ගුණයකින් වැඩි වීම තුළින් පිළිබිඹු වූ අතර, ප්‍රතිඵලයක් ලෙස 1981 මුල් කාලය සහ 1982 වසර අතර කාලපරිච්ඡේදය තුළ නිෂ්පාදනය තියුණු ලෙස පහත

1 1944 වසරේ ජූලි මාසයේදී, බ්‍රෙටන් වුඩ්ස් ක්‍රමයට (Bretten Woods System) එකඟ වීම සඳහා රටවල් 44ක නියෝජිතයින් එක්සත් ජනපදයේ නිව් හැම්ප්ෂයර්හි බ්‍රෙටන් වුඩ්ස්හිදී රැස්වූ අතර, එහිදී එක්සත් ජනපද ඩොලරයේ පදනම රතුන් බවට තීරණය කරන ලද අතර අනෙකුත් මුදල් ඒකක එක්සත් ජනපද ඩොලරයේ අගයට සම්බන්ධ කරන ලදී.

වැටුණි. යුරෝපයේ ඇතැම් දියුණු ආර්ථිකද උද්ධමනය උපරිම මට්ටමක පැවති මෙම අවස්ථාවේදී වඩාත් දැඩි ලෙස ප්‍රතිචාර දැක්වීය. “මහා අවධමනය (The Great Moderation)” ලෙස හඳුන්වන කාලපරිච්ඡේදය තුළ උද්ධමනය පාලනය කිරීමේ සාර්ථකත්වය සඳහා ප්‍රතිපත්තිමය ක්‍රියාමාර්ග නිසා ඇති වූ සාර්ව ආර්ථිකය ස්ථායී වීම ප්‍රධාන වශයෙන් හේතු විය. උද්ධමනය ඉහළ යෑම් පැවති බොහෝ රටවල් සිය මුදල් ප්‍රතිපත්ති රාමුව ලෙස උද්ධමන ඉලක්කරණය ක්‍රියාවට නැංවීම සුවිශේෂී ලක්ෂණයක් වූ අතර, එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස අඩු උච්චාවචන සහිත ගෝලීය උද්ධමනය පහළ යෑමේ තත්ත්වයක් ඇති විය. කෙසේ වෙතත්, 1990 දශකයේ මැද කාලයේදී පමණ ආරම්භ වූ ඉහළ උද්ධමන අනුපාතික යථා තත්ත්වයට පත්වීමේ ප්‍රමාදයක් නැගීච්චන වෙළෙඳපොළ හා සංවර්ධනය වෙමින් පවතින ආර්ථික හා අඩු ආදායම් ලබන රටවල්වල දක්නට ලැබුණි. මේ සඳහා බොහෝ දුරට එම රටවල ආර්ථිකයන්හි පවතින ව්‍යුහාත්මක ගැටලු වන ජනතාවාදී දේශපාලන සංස්කෘතීන්, ස්ථාවර විනිමය අනුපාතික ක්‍රමවලට සමගාමීව ඇතැම් විට පැවති දිගු කාලීන සහ සැලකිය යුතු රාජ්‍ය මූල්‍ය හා ජංගම ගිණුම් හිඟයන්, භාණ්ඩ අපනයනකරුවන් සඳහා වන වෙළඳ මිල අනුපාතය පිරිහීමට ලක්වීම සහ කාර්මික ආර්ථිකයන්ට සාපේක්ෂව පැවති සැපයුම් අංශයේ ගැටලු හේතු විය. 1989 වසරේ සිට 1994 වසර දක්වා කාලපරිච්ඡේදය තුළ ඇතැම් අවස්ථාවල සිවිල් යුද්ධය මධ්‍යයේ මෙම ආර්ථිකයන්හි උද්ධමනය පාලනය කිරීමට දැරූ ප්‍රයත්න, අති විශාල ආර්ථික නිෂ්පාදන අලාභවලට හේතු විය.

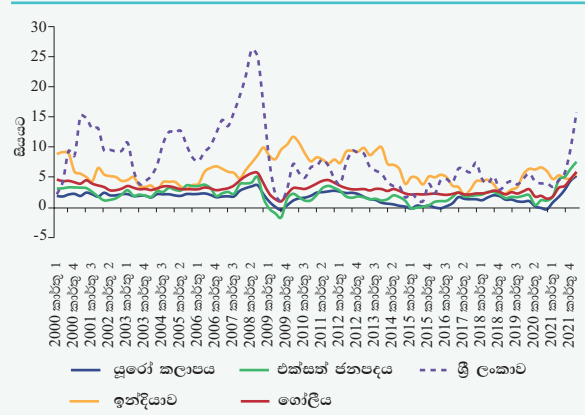
කාලපරිච්ඡේදය	ඉහළ උද්ධමනය සඳහා හේතු
1973-1982	තෙල් මිල අවස්ථා දෙකකදී ඉහළ යෑම්; පළමු අවස්ථාවේදී අරාබි බනිජ් තෙල් අපනයනය කරන රටවල සංවිධානය (OAPEC) විසින් පැනවූ සම්බාධක හේතුවෙනි. දෙවන අවස්ථාවේදී ඉරාන විප්ලවය සහ ඉරාන-ඉරාක යුද්ධය නිසා සිදු වූ තෙල් නිෂ්පාදනය පහත වැටීම හේතුවෙනි.
2008	2004 සිට 2008 දක්වා කාලපරිච්ඡේදය තුළ ආහාර මිල ඉහළ යෑම් සහ තෙල් මිල තුන් ගුණයකින් වැඩි වීම ඇතුළු ගෝලීය ඉල්ලුම මත පදනම් වූ සාධක මෙන්ම, එක්සත් ජනපදයේ ඉතා ලිහිල් මුදල් ප්‍රතිපත්ති තත්ත්වයන් මගින් අනෙකුත් අංශවලට ඇති කරන ලද බලපෑම් ද හේතු විය.
වර්තමාන තත්ත්වය (2021 වසරේ සිට)	කොවිඩ්-19 වසංගතය ආශ්‍රිතව සැපයුම් දාමවල අවහිරතා ඇති වීම, බලශක්ති සහ භාණ්ඩ මිල ඉහළ යෑම්, පොහොර මිල ඉහළ යෑම්, හු දේශපාලනික අර්බුද හේතුවෙන් ඇති වූ බාධා සහ ආර්ථික ක්‍රියාකාරකම් සාමාන්‍යකරණය වීම හේතුවෙන් ඉල්ලුම් තත්ත්වයන් යථා තත්ත්වයට පත් වීම.

ගෝලීය බලශක්ති සහ ආහාර මිල ගණන් ඉහළ යෑමත් සමඟ, ආර්ථිකයන් ගෝලීය මූල්‍ය අර්බුදය වෙත ගමන් කළ 2000 දශකයේ මුල් කාලයේදී ගෝලීය උද්ධමනය පහළ

යෑමේ ප්‍රවණතාවය කෙටි කාලයකට නතර විය. මේ සඳහා විශේෂයෙන්ම, වෙළඳ භාණ්ඩ මූලික කරගත් ආර්ථික වර්ධනය මත විශාල වශයෙන් රඳා පවතින නැගී ඒන හා සංවර්ධනය වෙමින් පවතින ආර්ථිකයන්හි ශීඝ්‍ර වර්ධනය හේතු විය. මූල්‍ය අර්බුදය හේතුවෙන් වෙළඳපොළ බිඳ වැටෙන තෙක්ම, දැඩි ඉල්ලුම හේතුවෙන් බලශක්ති හා ආහාර මිල ගණන් අඛණ්ඩව ඉහළ ගියේය. ශීඝ්‍රයෙන් ඉහළ යන ඉල්ලුම සපුරාලීම සඳහා නිෂ්පාදන හා බෙදාහැරීමේ ධාරිතාව ප්‍රමාණවත් නොවීම හමුවේ සැපයුම් කාර්යසාධනය මන්දගාමීවීම බලශක්ති මිල ගණන් ඉහළ යෑමට ප්‍රධාන වශයෙන් හේතු විය. නැගී ඒන හා සංවර්ධනය වෙමින් පවතින ආර්ථිකයන් ගෙන් වූ ඉල්ලුම මෙන්ම අතිකකර කාලගුණික තත්ත්වය සහ චීනය, යුක්රේනය සහ ආර්ජන්ටිනාව ඇතුළු ප්‍රධාන ධාන්‍ය අපනයනය කරන රටවල් විසින් අපනයන සීමා කිරීම වැනි ආහාර අපනයනකරුවන් විසින් අනුගමනය කරන ලද අපනයන සීමා ඇතුළු වෙනත් සාධක ගණනාවක් හේතුවෙන් ආහාර මිල ගණන් ද පවත්නා ඉහළ උද්ධමනයට දායක වී ඇත.

කෙසේ වෙතත්, ගෝලීය මූල්‍ය අර්බුදයෙන් අනතුරුව, උද්ධමනය අවම මට්ටම් කරා ළඟා වූ අතර, 2017 වසර වන විට ගෝලීය වාර්ෂික සාමාන්‍ය උද්ධමනයෙහි මධ්‍යස්ථය සියයට 2.6ක් විය. විශේෂයෙන්ම, සංවර්ධිත ආර්ථිකයන්ගෙන් අඩක් පමණ 2015 වසරේදී සෘණ උද්ධමන අනුපාතික වාර්තා කළ අතර, සෑම සංවර්ධිත ආර්ථිකයන් හතරකින් තුනක්ම අඩු තනි අගයක මට්ටමේ උද්ධමනයක් වාර්තා කළේය (Jongrim Ha et al, 2019). උද්ධමන ඉලක්කකරණය ක්‍රියාත්මක කරනු ලබන ආර්ථික ඇතුළු

රූප සටහන වි. ස. 8.2
2000 වසරේ සිට ගෝලීය උද්ධමන ප්‍රවණතා
(වාර්ෂික ලක්ෂ්‍යමය පදනම මත කාර්තුමය පාරිභෝගික මිල උද්ධමනය)

මූලාශ්‍රය: Global Projection Model Network
ජනලේඛන හා සංඛ්‍යාලේඛන දෙපාර්තමේන්තුව

නැගී එන වෙළඳපොළ හා සංවර්ධනය වෙමින් පවතින ආර්ථිකයන් සැලකීමේදී අඩුවන උද්ධමනය ප්‍රමුඛ ලක්ෂණයක් වූ අතර සෑම රටවල් පහකින් තුනකම උද්ධමනය ඉලක්කගත මට්ටමට වඩා අඩු අගයක් වාර්තා කර ඇත.

2021 වසරේ සිට ඉහළ උද්ධමන පැවති කාල සීමා

පිරිවැය හා ඉල්ලුම මත පදනම් වූ සාධක කිහිපයක ඒකාබද්ධ බලපෑම හේතුවෙන් වර්තමානයෙහි පවතින ඉහළ උද්ධමනය පෙර අවස්ථාවලට සාපේක්ෂව ඉතා පුළුල් සහ දීර්ඝ කාලීන වනු ඇතැයි අපේක්ෂා කෙරේ. කොවිඩ්-19 වසංගතය හේතුවෙන් බලශක්ති ආශ්‍රිත හා කෘෂිකාර්මික වෙළඳ භාණ්ඩ ඇතුළු ප්‍රධාන වෙළඳ භාණ්ඩ සඳහා වන සැපයුම් අවහිරතා, සැපයුම් දාම ගැටලු, ශ්‍රම හිඟය සහ වසංගතයෙන් පසු දෛනික කටයුතු සාමාන්‍යකරණය වීමත් සමඟ භාණ්ඩ හා සේවා සම්බන්ධයෙන් වන ඉල්ලුම ඉහළ යෑම මෙම කාල සීමාවේදී උද්ධමනය ඉහළ යෑමට ප්‍රධාන වශයෙන් දායක වී ඇත. 2022 පෙබරවාරි මාසය අවසානයේ රුසියානු-යුක්රේන යුද්ධය මූලික කර ගනිමින් ඇති වූ භූ දේශපාලනික අර්බුදය හේතුවෙන් හටගත් අවිනිශ්චිතතා විවිධ පැතිකඩ ඔස්සේ උද්ධමනය තවදුරටත් ඉහළ නැංවූ අතර, වෙළෙඳ භාණ්ඩ මිල ගණන් ඉහළ යෑම ද උද්ධමනය කෙරෙහි දායක විය.

උද්ධමනයේ සැපයුම් ආශ්‍රිතව ඇති වූ මෙම අවහිරතා සමඟ, වසංගත තත්ත්වය අතරතුර ආර්ථිකයන්ට සහාය වීම සඳහා ලොව පුරා සිටින මුදල් හා රාජ්‍ය මූල්‍ය අධිකාරීන් විසින් සපයන ලද විශාල ප්‍රතිපත්තිමය උත්තේජන මෙන්ම, බහුපාර්ශ්වික සංවිධානවලින් ලැබුණු අතිරේක ප්‍රතිපත්තිමය සහාය ද සැපයුම් සාධක හේතුවෙන් ඇති වූ උද්ධමනය තවදුරටත් ඉහළ නංවාලීමට සහ අපේක්ෂා කළ කාලයට වඩා දිගු කාලයක් පැවතීමට හේතුවනු ඇත. ආර්ථික තත්ත්වය කුමක් වුවත්, මෙම සාධකවල ඒකාබද්ධ බලපෑම බොහෝ ආර්ථිකයන්හි උද්ධමනය එහි ඉලක්කගත අගයට වඩා සහ ඉතිහාසයේ මෙතෙක් වාර්තා වූ සාමාන්‍ය උද්ධමන අගයන්වලට වඩා කිහිප ගුණයකින් වැඩි උද්ධමන අගයක් වාර්තා කිරීමට හේතු වී ඇත. ඒ අනුව, 2021 වසරේදී ගෝලීය උද්ධමනය වසර 14කට ආසන්න කාලයකදී වාර්තා වූ ඉහළම අගයට ළඟා විය. 2022 පෙබරවාරි මාසයේදී පාරිභෝගික මිල දර්ශකයේ වාර්ෂික ලක්ෂ්‍යමය ඉහළ යෑම සියයට 7.9ක් ලෙස වාර්තා වීමත් සමඟ ඇමරිකා එක්සත් ජනපදය වසර 40ක් තුළ වාර්තා වූ ඉහළම උද්ධමනය අත්විඳිනු ලැබිණි. 2022 වසරේ පෙබරවාරි මාසය වන විට, පසුගිය මාස 12 තුළදී පිළිවෙළින්, සියයට 6.2ක සහ සියයට 5.9ක උද්ධමනයක් වාර්තා කරමින්, එක්සත් රාජධානිය සහ නවසීලන්ත ආර්ථිකයන් ද පසුගිය දශක තුන තුළ වාර්තා වූ ඉහළම උද්ධමනය

සඳහා මුහුණ දුන්නේය. මෙම උද්ධමනය ඉහළ යෑමේ ප්‍රවණතාව අනුව යමින්, ප්‍රමුඛ ආර්ථිකයන්ට මෙන්ම, නැගී එන වෙළඳපොළ ආර්ථිකයන්ට 2022 වසරේදී ද උද්ධමන පීඩනයන් සඳහා මුහුණ දීමට සිදුවනු ඇතැයි අපේක්ෂා කෙරේ. 2021 වසරේදී යුරෝ කලාපයේ උද්ධමනය ද සියයට 5.0ක පමණ වාර්තාගත ඉහළ අගයක් විය.

වර්තමාන උද්ධමනය ඉහළ යෑමේ තත්ත්වය ආරම්භ වන විට, මෙම උද්ධමන පීඩන තාවකාලික බව බොහෝ දෙනා විශ්වාස කළ අතර, පශ්චාත් වසංගත කාලසීමාව තුළදී ආර්ථික වර්ධනය යථා තත්ත්වයට පත් කිරීමට බාධාවක් විය හැකි බැවින් මුදල් ප්‍රතිපත්ති හරහා ප්‍රතිචාර දැක්වීමේ අවශ්‍යතාවක් පැන නොනගින ලදී. කෙසේ වෙතත්, පවතින සැපයුම් දාම අවහිරතා සහ බලශක්ති මිල ගණන් ඉහළ යෑම හේතුවෙන්, ගෝලීය පර්යේෂණ කණ්ඩායම විසින් මීට පෙර අපේක්ෂා කළ ප්‍රමාණයට වඩා ඉහළ අගයකින් වැඩි කාලයක් උද්ධමනය ලොව පුරා පවතිනු ඇතැයි අපේක්ෂා කෙරේ. මෙම කාරණය, ප්‍රතිපත්ති සම්පාදකයන්හට ආර්ථික වර්ධනයට වඩා ස්ථායීතාවට ප්‍රමුඛතාව ලබා දීම පිළිබඳව අවධානය යොමු කිරීමට හේතු වූ අතර, සංවර්ධිත, නැගී එන හා සංවර්ධනය වෙමින් පවතින ආර්ථිකයන්හි මඟ බැංකු බොහොමයක් ප්‍රතිපත්තිමය උත්තේජන ආපසු හැරවීම ආරම්භ කළහ. උද්ධමනයට එරෙහිව සටන් කිරීම සඳහා වන ඉදිරි මාර්ගෝපදේශ හරහා සැලකිය යුතු ලෙස ප්‍රතිපත්ති පොලී අනුපාතික ඉහළ නැංවීම සහ තවදුරත් ප්‍රතිපත්ති දැඩි කිරීමේ අවශ්‍යතාව සන්නිවේදනය කිරීම තුළින් දැඩි ප්‍රතිපත්ති ස්ථාවරයක් ක්‍රියාත්මක කිරීම බොහෝ රටවල මඟ බැංකු විසින් ආරම්භ කරන ලදී. එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස ගෝලීය මූල්‍ය තත්ත්වය දැඩි වීමත් සමඟ යම් කාල පරාසයකින් අනතුරුව ගෝලීය උද්ධමනය නැවත අපේක්ෂිත මට්ටම දක්වා අඩු වනු ඇතැයි අපේක්ෂා කෙරේ. ඉල්ලුම් අංශයේ ක්‍රියාමාර්ගවලට අමතරව, යෝග්‍ය ආහාර තොග ගබඩා කර තබා ගැනීම සඳහා සාම්ප්‍රදායික කෘෂිකාර්මික පිළිවෙත් වෙනස් කිරීම සහ අත්‍යවශ්‍ය වෙළඳ භාණ්ඩවල මිල ගණන් ඉහළ යෑම වැළැක්වීම සඳහා ආනයන ප්‍රතිපත්ති සංශෝධනය කිරීම වැනි ඇතැම් සැපයුම් අංශයේ ක්‍රියාමාර්ග ක්‍රියාත්මක කිරීමේ හැකියාව පිළිබඳ ඇතැම් රටවල් විසින් සොයා බලනු ලබයි.

පොදුවේ සහ සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රටවල් දැක්වූ ප්‍රතිපත්තිමය ප්‍රතිචාර

පොදුවේ ගත් කළ, රජයන් විසින් ගනු ලැබූ රාජ්‍ය මූල්‍ය ප්‍රතිපත්තින්ගේ සහාය ද ඇතිව උද්ධමනය ඉහළ යන අවස්ථා පාලනය කිරීම සඳහා මඟ බැංකු විසින් යෝග්‍ය මුදල් ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාමාර්ග ක්‍රියාවට නංවා ඇත. ණය ලබා ගැනීමේ පිරිවැය වැඩි කිරීමට සහ එමගින් සමස්ත පාරිභෝගික වියදම් අධිකාරයමත් කිරීම සඳහා මඟ බැංකු

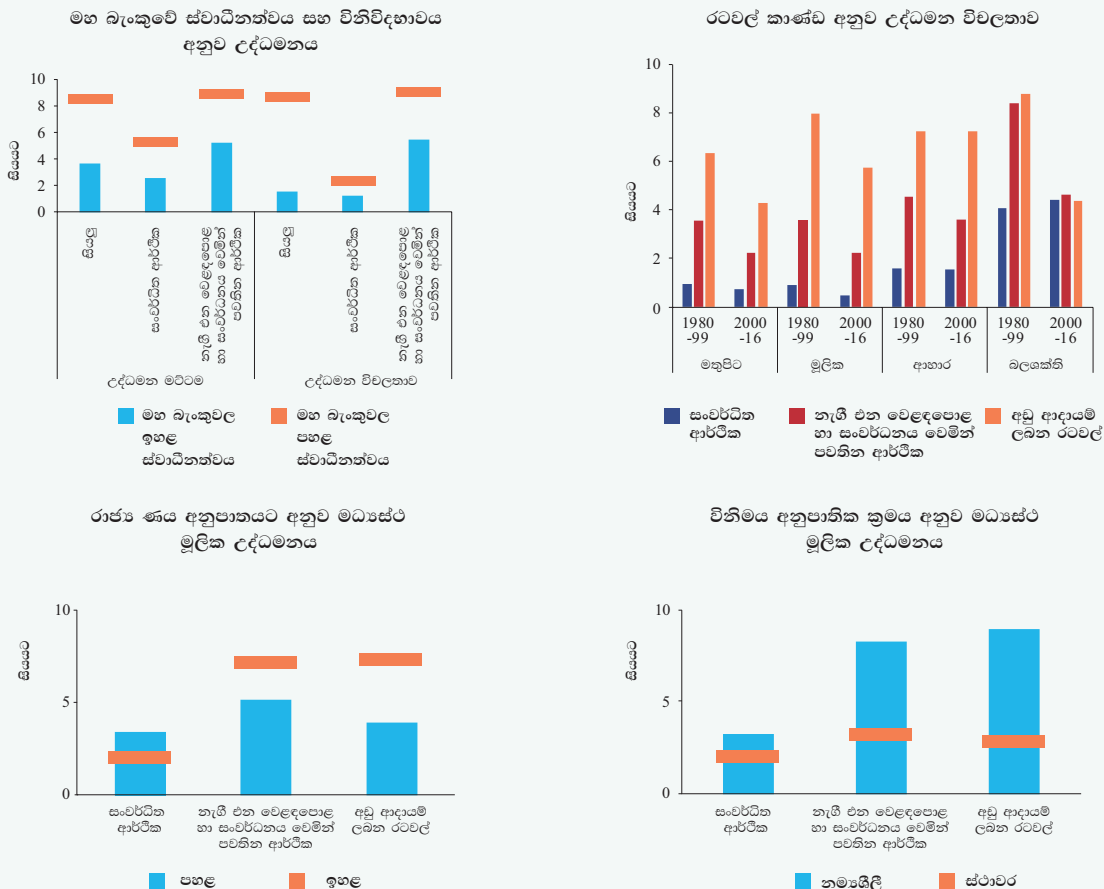

විසින් ප්‍රතිපත්ති පොලී අනුපාතික ඉහළ නංවනු ලබයි. රාජ්‍ය මූල්‍ය අංශය සැලකූ විට, බදු වැඩි කිරීම සහ රජයේ වියදම් අඩු කිරීම මගින් ඉල්ලුම මගින් මෙහෙයවන උද්ධමනය පාලනය කිරීම හරහා උද්ධමන පීඩන අඩු කිරීමට රජයන් විසින් ක්‍රියා කරනු ලබයි. එමෙන්ම, පිරිවැයෙන් තල්ලු වූ උද්ධමනය පාලනය කිරීමේදී, නිෂ්පාදන පිරිවැය අවම කිරීම සඳහා මිල පාලනය කිරීම් සහ සහනාධාර ලබාදීම ප්‍රධාන කාර්යභාරයක් ඉටු කරයි.

විශේෂයෙන්ම, විනිවිදභාවයෙන් යුතු ස්වාධීන මහ බැංකුවලට ආර්ථික පාර්ශවකරුවන් අතර විශ්වාසනීයත්වය ස්ථාපිත කිරීම තුළින් උද්ධමන අපේක්ෂා පාලනය කිරීම හරහා උද්ධමනය වේගවත් ලෙස අඩු කිරීමට හැකි වී ඇත. සාර්ව ආර්ථික ස්ථායීතාවය මත මහ බැංකුවේ ස්වාධීනත්වයේ බලපෑම පිළිබඳ සිදු කරන ලද අධ්‍යයනයන් ද මහ බැංකුවේ ස්වාධීනත්වය සහ උද්ධමනය අතර සෘණාත්මක සම්බන්ධතාවය තහවුරු කිරීමට සහාය වේ (Brumm 2002,

2011; Garriga and Rodriguez 2020; Berger, de Haan, and Eijffinger 2001). පර්යේෂණාත්මකව, සංවර්ධිත ආර්ථිකයන්හි උද්ධමන අපේක්ෂා පාලනය කිරීමට මහ බැංකුවේ විනිවිදභාවය උපකාරී වන බව තහවුරු වී ඇති අතර, එමගින් උද්ධමනය ස්ථාවර වී එහි අවිනිශ්චිතතාවය අඩු කරනු ලැබේ (Weber, 2016). සමස්තයක් ලෙස, මූල්‍ය ආයතන ශක්තිමත් කිරීම, මහ බැංකුකරණයේ ස්වාධීනත්වය ඉහළ නැංවීම සහ යෝග්‍ය රාජ්‍ය මූල්‍ය වාතාවරණයක් ස්ථාපිත කිරීම වැනි සුදුසු ස්ථායීකරණ ප්‍රතිපත්ති දිගු කාලීනව පවතින ව්‍යුහාත්මක උද්ධමනය අඩු කිරීමට උපකාරී වේ. තවද, ආර්ථික පාර්ශවකරුවන්ගේ මනාව පාලනය වූ උද්ධමන අපේක්ෂා සමඟ මෙම උද්ධමන පීඩන තාවකාලික ලෙස සලකන බැවින් එවැනි ප්‍රතිපත්තිමය අවශ්‍යතා වරින් වර ඇති වන සැපයුම මත පදනම් වූ උද්ධමන පීඩන සාර්ථකව හැසිරවීමට උපකාරී වේ.

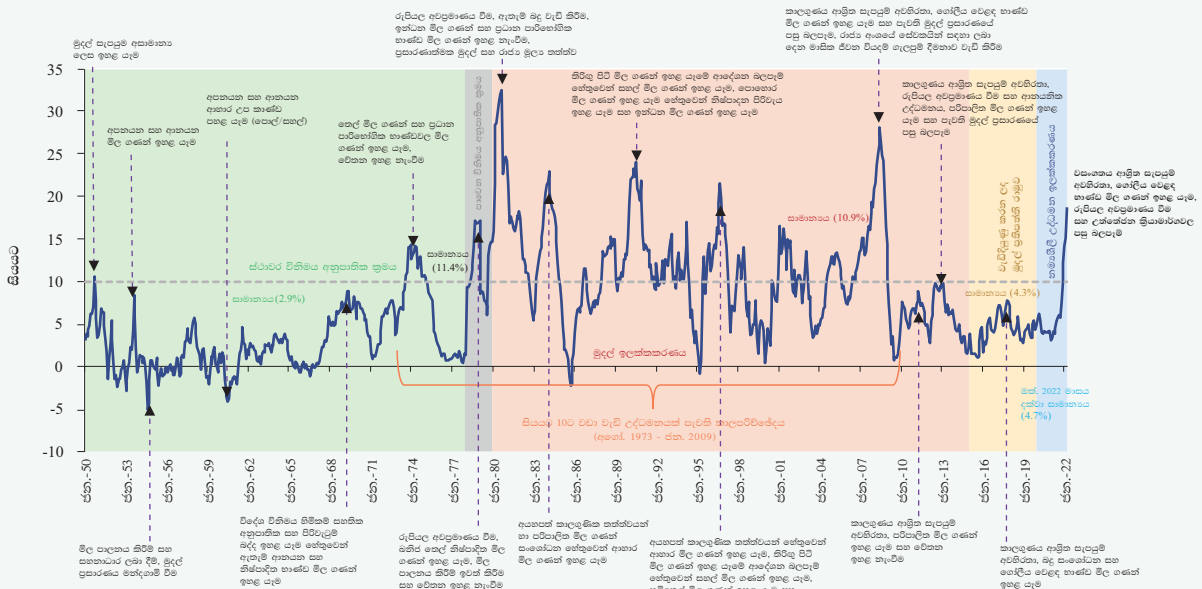
රූප සටහන වි.ස. 8.3
රටට ආවේණික ලක්ෂණ අනුව උද්ධමනය

මූලය: Ha, J.M. et al. (2019)

රූප සටහන වි. ස. 8.4
කො.පා.මි.ද. මහ පදනම් වූ උද්ධමනය (වාර්ෂික ලක්ෂ්‍යමය පදනම මත වෙනස්වීම)

මූලාශ්‍රය: ජනලේඛන හා සංඛ්‍යාලේඛන දෙපාර්තමේන්තුව, ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ වාර්ෂික වාර්තා

උද්ධමන ප්‍රවණතාවන්ගේ ඉතිහාසය විමර්ශනය කිරීමේදී, සංවර්ධිත සහ නැගී එන ආර්ථිකයන් හා සසඳන විට, සංවර්ධනය වෙමින් පවතින හෝ අඩු ආදායම් ලබන රටවල් බොහොමයක් තුළ කාලයක් පුරා නොවෙනස් ඉහළ උද්ධමන වාතාවරණයක් පැවතී ඇත. එබැවින්, මෙම රටවල මහ බැංකුවලට අඩු සහ ස්ථායී උද්ධමන වාතාවරණයක් ළඟා කර ගැනීම සහ උද්ධමන අපේක්ෂා පාලනය කිරීම සැලකිය යුතු අභියෝගයකි. සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රටවල උද්ධමනය බලශක්ති මිල ගණන් සහ ආහාර මිල ගණන් වැනි බාහිර කම්පන වලට ලක් විය හැකි වුවද, ඉහළ අයවැය හිඟය සහ මහ බැංකුව විසින් එවැනි හිඟයන් මූල්‍යනය කිරීම, රාජ්‍ය වියදම් ඉහළ යෑම, යුද වියදම් වැඩි වීම, ඵලදායීතාව අඩු වීම, කාලගුණික ආශ්‍රිත බාධාවන්ට නිරන්තරයෙන් ලක් වීම, ආර්ථිකයේ පාර්ශ්වකරුවන්ගේ ඉහළ උද්ධමන අපේක්ෂා අඛණ්ඩව පැවතීම, අතිරික්ත මුදල් සැපයුම සහ අස්ථාවර විනිමය අනුපාතික ඇතුළු ව්‍යුහාත්මක වෙනස්කම් බොහෝ සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රටවල ඉහළ අඛණ්ඩ උද්ධමන අනුපාතික සඳහා හේතු වී ඇත.

උද්ධමනයේ යටිදැරි ඉල්ලුම මත පදනම් වූ සංවර්ධනය වන මූලික උද්ධමනය ඉහළ යෑම සඳහා දායක වන ගෝලීය සාධකවල බලපෑම රූප සටහන වි.ස. 8.3 මගින් පෙන්වනු ලබයි.

දැඩි මුදල් හා රාජ්‍ය මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති සහ මිල පාලනය කිරීම් උද්ධමනය පාලනය කිරීමට උපකාරී වී ඇති අතර,

ඇතැම් අවස්ථා වලදී මුදල් පැවරුම් සහ ආහාර සහනදායී මිල ගණන්වලට ලබා දීම වැනි ආරක්ෂණ ජාල මැදිහත්වීම් හරහා උද්ධමන පීඩනවල බලපෑම යම් ප්‍රමාණයකට අඩු විය. බොහෝ සංවර්ධනය වෙමින් පවතින ආර්ථිකයන් තුළ, රාජ්‍ය මූල්‍ය නීති ඇතුළු වෙනත් ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාකාරීව භාවිතා කිරීම ගෝලීය කම්පනවලින් ආර්ථිකයන් ආරක්ෂා කිරීමට උපකාරී වී ඇත.

ශ්‍රී ලංකාව තුළ උද්ධමනය ඉහළ ගිය අවස්ථා

ශ්‍රී ලංකා ආර්ථිකයට ද ගෝලීය උද්ධමනයේ වෙනස්වීම්, පිරිවැය මත පදනම් වූ උද්ධමන සාධක සහ ඉල්ලුම් කළමනාකරණයේ ව්‍යුහාත්මක සීමාවලින් අත්විඳීමට නොහැකි විය. අයවැය හිඟය මූල්‍යයනය කිරීම සඳහා මුදල් ප්‍රසාරණය වැඩි කිරීමේ පසු බලපෑම සහ සැපයුම් අංශයේ, විශේෂයෙන්ම කාලගුණය හා සම්බන්ධ තාවකාලික අවහිරතා හා ජාත්‍යන්තර වෙළඳ භාණ්ඩවල මිල ගණන් ඉහළ යෑම හේතුවෙන් ශ්‍රී ලංකාවට ද අවස්ථා කිහිපයකදී උද්ධමනය ඉහළ යෑමේ තත්ත්වයන් අත්විඳීමට සිදු විය. කෙසේ වෙතත්, ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනයේ සහ ප්‍රතිපත්ති සන්නිවේදනයේ අඛණ්ඩ වැඩිදියුණු කිරීම් හමුවේ ශ්‍රී ලංකාව දශකයකට වැඩි කාලයක් පුරා උද්ධමනය අඩු සහ ස්ථාවර මට්ටමක පවත්වා ගෙන ඇති අතර සීමිත රාජ්‍ය මූල්‍ය අවකාශයක් තුළදී පවා රජයේ මැදිහත්වීම් හරහා අත්‍යවශ්‍ය භාණ්ඩ මත, ඇතැම් භාණ්ඩ ආනයනය කිරීම මත වූ ඇතැම් බදු අඩු කිරීමෙන්, ඇතැම් භාණ්ඩ

සඳහා උපරිම සිල්ලර මිල ගණන් නියම කිරීමෙන් සැපයුම් ගැටලු තාවකාලිකව විසඳා ඇත. ඉල්ලුම මත පදනම් වූ උද්ධමන පීඩන පාලනය කිරීම සඳහා මහ බැංකුව විසින් මුදල් ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාමාර්ග ගෙන ඇත. නමාශීලී උද්ධමන ඉලක්කකරණ මුදල් ප්‍රතිපත්ති රාමුවක් අනුගමනය කිරීම, මැදි කාලීනව උද්ධමනය පහළ සහ ස්ථාවර මට්ටමක පවත්වා ගැනීමේ අරමුණින් මුදල් ප්‍රතිපත්තිය මනා ඉදිරි දැක්මක් සහිතව පවත්වාගෙන යෑමට මහ බැංකුවට උපකාර වන අතර, එමගින් මහ බැංකුවේ විනිවිදභාවය සහ වගවීම සහතික කරමින් තිරසාර ආර්ථික වර්ධනයක් අත්කර ගැනීමට සහාය වේ. නමාශීලී උද්ධමන ඉලක්කකරණ රාමුව, උද්ධමන පුරෝකථන හරහා සම්පව නිරීක්ෂණය කළ හැකි අපේක්ෂිත උද්ධමන ඉලක්ක සාක්ෂාත් කර ගැනීමේ අරමුණ හා සම්බන්ධ බැවින්, අපේක්ෂිත ඉලක්කවල සිට උද්ධමන පුරෝකථනවල අපගමනයන් පිළිබඳ ආකෘති පදනම් කරගත් ඉදිරි දැක්මකින් යුතු සවිස්තරාත්මක විශ්ලේෂණයක් මගින් මුදල් ප්‍රතිපත්ති තීරණ ගැනීමේ ක්‍රියාවලිය පහසු කරනු ලැබේ. එබැවින්, උද්ධමන අපේක්ෂා නිසි ලෙස පාලනය කරමින් උද්ධමනය අපේක්ෂිත ඉලක්කගත මට්ටම් වෙත නැවත රැගෙන ඒම සඳහා නිසිකලට පූර්වෝපායික ප්‍රතිපත්තිමය ක්‍රියාමාර්ග ගැනීම තුළින් එවැනි අපගමනයන් සඳහා බලපාන සාධක පාලනය කළ හැකිය.

ලොව පුරා බොහෝ රටවල් මෙන්ම, ශ්‍රී ලංකාව ද මේ වන විට ඉහළ උද්ධමනකාරී තත්ත්වයකට මුහුණ දෙමින් සිටී. කොවිඩ්-19 වසංගතය මගින් ඇති කරන ලද තත්ත්වයන්ට අමතරව, මෑත කාලීනව උද්ධමනය ඉහළ යෑම සඳහා හේතු වූයේ ඉන්ධන සහ ඇතැම් අත්‍යවශ්‍ය ආනයනික භාණ්ඩ ඇතුළුව ජාත්‍යන්තර වෙළඳ භාණ්ඩ මිල ගණන් ඉහළ යෑම හේතුවෙන් ඇති වන සැපයුම් අංශයේ සාධක වේ. තවද, මේ සඳහා මිල පාලනය කිරීම් ඉවත් කිරීම හා එමගින් අනෙකුත් අංශවලට ඇති කෙරෙන බලපෑම් මෙන්ම වසංගතය හේතුවෙන් ගත් ආර්ථික උත්තේජන ප්‍රතිපත්තිමය ක්‍රියාමාර්ග හේතුවෙන් ඇති වූ ඉල්ලුම මත පදනම් වූ උද්ධමන පීඩන ද දායක විය. යටිතැන් ඉල්ලුම් තත්ත්වයන් මගින් වර්ධනය කෙරෙන පීඩන තත්ත්වයන් පිළිබිඹු කරමින්, නිතර මිල උච්චාවචනය වන ආහාර මිල ගණන්, බලශක්ති සහ ප්‍රවාහන වියදම් ඇතුළත් නොවන මූලික උද්ධමනය, අනෙකුත් රටවල් හා සමානවම ඉහළ යන ප්‍රවණතාවක් පෙන්නුම් කළේය. මහ බැංකුව මගින් ගනු ලබන පූර්වෝපායික ප්‍රතිපත්තිමය ක්‍රියාමාර්ග සහ උද්ධමනය ඉලක්කගත පරාසය වෙත කඩිනමින් යොමු කිරීමට ඇති කැපවීම ප්‍රතිපත්ති සන්නිවේදනය ඔස්සේ යළි අවධාරණය කිරීම තුළින් එවැනි ඉල්ලුම මත පදනම් වූ පීඩන පාලනය කරයි.

ඒ අනුව, ආර්ථිකය යථා තත්ත්වයට පත් වීම සඳහා වන අවහිරතා අවම වන පරිදි උද්ධමනය හැකි ඉක්මනින් ඉලක්කගත මට්ටම වෙත නැවත ගෙන ඒම සහතික කිරීම සඳහා පූර්ව ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනය කරන අතරම, මහ බැංකුව ප්‍රතිපත්ති පොලී අනුපාතික සැලකිය යුතු ලෙස ඉහළ නංවන ලදී. කෙසේ වෙතත්, ආර්ථිකය තුළ පවතින අධික උද්ධමන පීඩනය වැළැක්වීමට මුදල් ප්‍රතිපත්තිය මත පදනම් වූ ක්‍රියාමාර්ග ක්‍රියාත්මක කිරීමට ඉඩ සලසමින් සැපයුම් අංශයේ ගැටලු මග හරවා ගැනීමට සහ ඒ අනුව ශක්තිමත් ප්‍රතිපත්ති නියමිත වේලාවට අනුගමනය කිරීම ඉතා වැදගත් වේ. ආර්ථික ක්‍රියාවලියෙහි නියැලෙන්නන්ගේ සමපේක්ෂණ තුළින් ගොඩනැගෙන උද්ධමන පීඩන සහ ඒ අනුව ඇති වන උද්ධමන අපේක්ෂා පාලනය කිරීම සඳහා මහ බැංකුවේ මැදිහත්වීම් ඉතා වැදගත් වේ. සැපයුම් අංශයේ අවහිරතා හේතුවෙන් ඇති වන අහිතකර උද්ධමන ප්‍රවණතා මුලින් හඳුනාගෙන එම උද්ධමන ප්‍රවණතා පාලනය කිරීම සඳහා පූර්වෝපායික ප්‍රතිපත්ති තීරණ ගැනීමට රජය විසින් යාන්ත්‍රණයක් ස්ථාපිත කර තිබීම වැදගත් වේ. ස්ථායී සහ හිතකර උද්ධමන මට්ටම්වල පහසුව භුක්ති විඳීම සඳහා සිය ඉලක්ක කරා ඉක්මනින් ගමන් කිරීමට අවශ්‍ය ඕනෑම රටකට එවැනි ප්‍රතිපත්ති මාලාවක් ඉතා වැදගත් වන අතර, එමගින් මහජනතාවගේ ඉහළ ජීවන තත්ත්වයන් තහවුරු කරන තිරසාර ආර්ථික වර්ධනයක් සහතික කෙරේ.

මූලාශ්‍ර

- Berger, H., Haan, J. De and Eijffinger, S. C. W. (2001) 'Central bank independence: an update of theory and evidence', *Journal of Economic Surveys*, 3-40.
- Brumm, H. J. (2011) 'Inflation and central bank independence: Two-way causality?', *Economics Letters*, 220-222.
- Garriga, A. and Rodriguez, C. (2020) 'More effective than we thought: Central bank independence and inflation in developing countries', *Economic Modelling*, 87-105.
- Ha, J. M., Kose, A. and Ohnsorge, F. (2019) *Inflation in Emerging and Developing Economies and Developing Economies*. World Bank Group.
- Ha, J. M., Kose, A. and Ohnsorge, F. (2021) 'One-Stop Source, A Global Database of Inflation', *Policy Research Working Paper*, (9737). World Bank Group.
- Kwon, G., L. McFarlane, and W. Robinson, (2009) 'Public Debt, Money Supply, and Inflation: A Cross-Country Study', *IMF Staff Papers*, (56(3)), 476-515.
- Rouse, C. C., Zhang J., and Tedeschi, E. (2021) 'Historical Parallels to Today's Inflationary Episode'.
- Weber, C. S. (2016) 'Central Bank Transparency and Inflation (Volatility)—New Evidence', *International Economics and Economic Policy*, (15), 21-67.

